

Neler okutuyoruz

Yanlış kitab

Yazan: ISMAIL HABIB

— 1 —

Dokuz on senedir liselerimizin son sıralarında «Metinlerle muasır Türk edebiyatı Tarihi» isimli, ve isminden de belli, daha ziyade antoloji mahiyetinde bir kitab okutulur. Bin sahifeye yakın tutan kitabın ilk tab'ı iki iclddi, beş sene sonra yapılan ikinci tab'ı sekiz yüz sahifelik kalın bir cild halinde basıldı (1). Eserin müellifi hemen yirmi yıldır edebiyat müallimliği yapan halûk ve çalışkan bir meslektaşdır. Hele bibliyografya sahasında çok emekli himmetler gösterdi. Fakat kitabın birinci kısmı olup tam 263 sahife tutan «Nazım» kısmına gelince... Buna nazım kısmı değil nazımsızlık kısmı diyebiliriz: Sanki sakar bir zelzele kitabın bu koca kısmını her tarafından sarsaklı - yarak yüzlerle ve yüzlerle mısraı, ya bellerinden kırılmış, ya uzuvları koparılmış, ya manalarının ruhları alınmış birer naaş halinde yerlere sermiş bulunuyor. Bir mezarlıkta gibiyiz.

«Bu ne dikkatsizlik?» demeyiniz. Müellif kitabını çok dikkatle bastırıldı. Tashihlerinde o kadar titiz davranmıştır ki hiç hata yapmadığına emin olduğu için eserin her iki tab'ında dahi bir kelime «hata ve sevab» cetveline bile lüzum görmüyor. Hakikaten nazım kısmının üç dört misli tutan diğer nesir kısımlarında hemen hiç hata yok gibidir. Demek ki müellifimiz çok dikkatli. Öyleyse nazım kısmı neye hemen baştanbaşa denecek kadar yanlışlarla dolu? Demek ki... Hükmü sona bırakalım.

İşin hiçbir tevile ve hiçbir kaçamağa imkân bırakmayan tarafı şuradan geliyor: Haydi bütün bu yanlışları kitabın birinci tab'ında yapmış bulundu. Fakat kitabını beş sene sonra ikinci defa bastırıyor. Düşününüz ki kıdemli bir edebiyat müallimi olan müellif bu beş sene içinde kendisi kendi kitabını tedarik etti: Bütün o manzum metinleri ya talebelerine okuttu, ya kendi okudu; dinledi, dinletti; mana verdi, mana verdirtti; beş senelik bu uzun tecrübeden sonra kitab yeniden basılınca... Bir de bakıyorsun ki, o çeşid çeşid ve cins cins, ve böyle bir kitab için hepsi de vahim olan hatalar oldukları gibi duruyorlar. Hayır delillerimizi urganla değil gemici halatla bağlamış bulunuyoruz.

Bu kitab on yıldanberi okutulup durduğu halde neye ancak şimdi harekete geldiğimiz sebebinin ve diğer bazı cihetlerin izahını üç dört makale tutacak bu küçük serinin son yazısına bırakıyorum. Herşeyden önce bu hataların neler olduğunu görelim. Yüzlerle ve yüzlerle hatayı on kısma ayırdım:

1 — Atlanan kelimeler:

İlk numaraya işin en hafifinden başlıyorum. Birçok mısralardan kelimeler atılmış ve bunların farkına varılmamış. Bunlara «mürettib hatası» der geçirdik; Eğer bu hataların çoğu beş sene sonraki tabıda da aynen tekrür etmeseydi.

Recaizade Ekrem'in «Mevt... Nejad» manzumesinin 7 nci mısraı (birinci tabı, sahife: 62, ikinci, S: 55) «değil midir» yerine «değil» yazılarak mısralıktan çıkarılmış: «Vücudünüzle vücudüm değil mi şahid.» (S = 102, mısra = 1, S = 79, M = 10) daki «Nekadar nazlı gitmededir» diye cümle şekline giren mısra bir «nazlı» kelimesi daha ilâve edilecek. Tefvik Fikretin «Sabah olursa» manzumesinin 2 nci mısraı (S = 132, S = 102) «Ümidimiz bu ölürsek de yaşar mutlak» şeklinde yazılarak «ölürsek» ten sonraki «biz» kelimesi düştüğü için mısra da nazımdan nesre düşüyor. Gene Fikretin «Halûkun bayramı» şiirinin sondan 3 üncü mısraı (S = 134, S = 102) «Şu ruyi sefalet... Evet meserrettir.» Hayır «Şu ruyi zerd sefalet...» Cenabın «Temaşayı hazan» manzumesinin sondan 6 ncı mısraı (S = 145, S = 111) «Bu düşenler birer nahif eldir» olacakken «nahif» atılmış.

Misaller yeter. Bütün vezin bilenlere sorunuz. İlk kitabını bastırırken yanlışlıkla bu kelimeleri atlamış olabilir. Fakat o kitabı beş sene okuyup okuttuktan sonra tekrar bastırıldığı zaman gene farkına varmasın, buna imkân var mı? Evet bir şartla vardır: Eğer vezin bilmiyorsa.

2 — Çifte telâffuzlu kelimeler:

Aruzlu nazımda bazı kelimelerin iki türlü telâffuzuna müsaade olunmuştur. Meselâ «kamışlık ver» manasına «neyistan» ve gene bu cinsten «gülistan» ve «dilistan» kelimeleri aynı zamanda neyistan, gülsitan, dilsitan diye de okunurlar. Halbuki müellif bunları hep birinci şekilde yazmış ve tabii mısralarda da vezinden eser kalmamış. (Sırasile S = 100, M, sondan = 7; S = 102, M = 1; S = 120, M = 4).

(1) «Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi», müellifi. Mustafa Nihad, Devlet matbaası, İstanbul, 1 inci tabı 1 inci cild 1930, S = 554, 2 nci C. 1932, S = 430. İkinci tabı (bir cild halinde) Devlet Matbaası, 1934, S = 793.

Arabcada şeddeli bazı kelimeleri biz türkçede şeddesiz okuruz. Nitekim imlâ lûgati de bunları böyle kabul etmiştir. Fakat bu ancak konuşma dilimizde ve ancak nesirde caiz olabilir. Nazımda ise onlar şeddeli kullanılmışsa öyle okumağa ve öyle yazmağa mecburuz. Aksi takdirde ne vezin kalır, ne nazım.

İşte size bir sürü misal: Cemiyet (S = 114, M = 11; S = 86, sondan, M = 4). Ebediyet (S = 102, sondan, M = 3; S = 79). Kere (S = 67, sondan, M = 9). Cemiyat (manzumenin son mısraı, S = 97, S = 78). Meşiyet (S = 76, M = 8). Mugberim (S = 165, M = 6). Yeter değil mi? Bunların hep şöyle yazılması lâzımdı: Cem'iyet, ebediyet, kerre, cem'iyat, meşiyet, mugberim.

Hele «ümid» kelimesi: Nazmımızda bu aynı zamanda «ümmid» diye de okunur. Eski harflerde aynı imlâ ile yazılan bu iki telâffuzu nasıl ayırabiliriz? Bunu tabii ancak vezin bilenler ayırabilir. Siz işin garabetine bakınız. Kitabda ise bu kelime hep ters olarak «ümmid» denilecek yerde «ümid» ve «ümid» denilecek yerde de «ümmid» olarak yazılmıştır. Hem de her iki tabıda:

Hâmidin «Garam» ın 1 inci mısraı (S = 76, S = 60) «Âzim oldum nim sıhhat, nim ümmid» ve gene Hâmidin «Bedihe» şiirinin sondan 4 üncü mısraı (S = 70) «Bir daha toplamak ümmidi baid». Bunlarda «ümmid» ler «ümid» olacaktır.

Bir de bunların tersleri: İsmail Safa'nın «Bir çocukluk hatırası» (S = 103, sondan, M = 5; S = 81, M = 5) «Var idi ümidi». Hüseyin Siretin «Ocak başında» şiirinin 7 nci mısraı (S = 157, S = 122) «ümidi, aşkı, gençliği, âlâmı, firkati.» Bunlarda da «ümid» ler «ümmid» olacak: Sakarlık bu ya, iş inada binmiş!

3 — Yanlış lûgat vezinsizlikleri:

Lûgatleri bilmemek veya yanlış okumak yüzünden yapılan vezinsizlikler de çeşid çeşiddir: Konuşma dilimize kadar girmiş pek çok lûgatler vardır ki «aksansız» yazılırlarsa hem vezni bozarlar, hem de başka kelime ile iltibas peyda ettiklerinden manayı değiştirirler. Kitabda bunlara da mebzulen rastlıyoruz:

Meselâ «açık, parlak» manasına «bahir» aksansız yazılınca «deniz» manasına «bahir» olur (S = 28, M = 9; S = 29, M = 5) «parlak» manasına «zâhir» le «açık» manasına «zâhir» aksansız yazılınca «yardımcı» manasına «zahir» olur. «Uyuyan» manasına «nâim» eğer «naim» yazılırsa «cennet ve nimet» manasına gelir. Tıfl-ı nâim şiiri (S = 22, S = 23) «sükût eden» manasına «hamuş» a bedel onun hafifi olan «hamuş». (S = 40, sondan, M = 2) ve ayrıca (S = 71, sondan M = 5) «Suud etmekten» «yükselen» manasına «sâid» aksansız «mes'ud» manasına «said» olur.

Bu gibi hataların nazımda vezni bozmaktan başka manayı da nasıl altüst edeceklerini anlamak için bu cins iki hatayı tek satırda birleştiren şu mısraa bakalım:

Ukulü zahire said fezaıt ecrama

Her iki tabıda da bulunan Sadullah Paşanın meşhur (19 uncu asır) şiirinin bu 11 inci mısraında (S = 96, S = 77) şair şöyle diyor: «Parlak akıllar semanın yıldızlarına yükselmektedir.» «Zâhir» i ve «sâid» i aksansız yazan müellifin dizdiği mısradan ise şu mana, yani şu manasızlık çıkar: «Yardımcı akıllar mes'ud semanın yıldızlarına!»

Doğrudan doğruya hüviyetleri değiştirilen lûgatlere gelince: «mânende» denilecek yerde «manend» (S = 24, M = 5; S = 24, M = 13) «hadşe» yerine «hadş» (S = 134, sondan M = 5) ve hele «âlih» yerine «ilâh» Hâmidin «Garam» ın 7 nci mısraı, her iki tabıda, (S = 68, S = 60) «Dönse ilâhlarla her yer mahşere» müellif bunun «âlih» diye de okunduğunun demek farkında değil.

Bu bahse şu feci hatayı, eseflerle göstererek, nihayet verelim: «Tahribi harabat mukaddemesi» ndeki bir beyit her iki tabıda da şu suretle diziliyor: (S = 52, M = 3; S = 49, M = 1)

Kitabei Risalei Veraset

Olmuştu numunei belâgat

Birinci mısraın doğrusu şudur:

Küttaba risale-i «Veraset»

Namık Kemal Ziya Paşanın meşhur «Veraset Mektubları» kitabını telmih ederek ona «senin Veraset risalesi kâtiblere belâgat nümunesi olmuştu» diyor. Heyhat, eski harflerde tıpkı «kitab» gibi yazılan kelimenin «küttab» diye okununca «kâtib» in cem'i olduğunu bilmiyen müellif, arada beş senelik tecrübe geçirmesine rağmen, her iki tabıda da kelimeyi abidelerde ve mezar taşlarındaki yazı manasına gelen «kitabe» diye okuyor. Böyle okuyunca terki olacağı sanan-

rak kelimeyi bir de izafetliyor. İzafetle «nince «risale» kelimesini de kitabın ismi sanarak majeskülle yazıyor. Bu suretle mısra da vezin, beyitte mana, nahif ve kelimelerde doğruluk kalmıyor: Küçük bir hokkabaz kutusundan içiçe şatafatlı şeyler çıkarır gibi küçük bir mısradan da katmer katmer hata çıkarmak değil mi?

Ismail HABIB

Neler okutuyoruz

Yanlışı kitab

Yazan: ISMAIL HABIB

— 2 — [*]

4 — Farisî izafetlerle yapılan yanlışlıklar:

Bir kimsenin eski harflerle yazılmış metinleri doğru okuyup okuyamadığını anlamak için en şaşmaz ölçülerden biri Farisî izafet terkibleridir. Bu terkibleri anlayacak kadar kültürü olmayanlar iki türlü hata yaparlar: Ya izafet olacak yerde izafeti kaldırarak, yahud da izafet olmayacak yerde izafet yaparak. Eğer o metin nesir olursa bu yüzden mana yıkılır, eğer nazım olursa mana ile beraber vezin de kalmaz. Mustafa Nihadın «Metinlerle muasır Türk edebiyatı tarihi» nde ise bu çifteli hatalar bol bol yapılmış: Hem de bu hatalar yalnız birinci tabıda değil beş senelik tecrübeden sonra basılan ikinci tabıda dahi aynen tekerrür etmek suretile.

Terkib yapılacakken yapılmıyanlara misaller: Ziya Paşanın terci: bendinden (1 inci tabı, sahife = 38, mısra = 7; 2 nci, S = 39, M = 3) «Asıl muradı hükmü ezel bulmadır vücud» hayır doğrusu: «asl - ı mürad - ı...» Yalnız veznin değil mananın da nasıl büsbütün ortadan kalkacağını gösteren karakteristik diğer bir misal. Nacinin Sully Prudhomme'dan tercüme ettiği «Gözler» manzumesinin 2 nci beyti: (S = 89, yeni tabı, S = 73) *Toprak içinde şimdi o çeşmanı dilfiruz; Hürşid, ziveri ufk olmaktadır henüz*

Müellif o kadar dikkatli ki her iki tabıda da «Hürşid» kelimesini virgülle ayırmış. Halbuki terkib yapılmayınca berbad olan vezni bir tarafa bırak, beytin manası şu oluyor: «Gönül aydınlatan o gözler toprak içinde; güneş henüz ufku süslenmekte.» Bunda ne mana, ne rapt var. Halbuki: «Hürşid ziveri ufk...» diye terkibli okununca beytin hakikî manası şu olur: «Gönül aydınlatan o gözler toprak içinde de henüz (başka) ufukları süsliyen güneş olmakta devam ediyorlar.»

Neden böyle? Çünkü şiirin bütün ruhu gözlerin toprağa girdikten sonra da sönmediği fikrine istinad ediyor. Zaten ondan sonraki beyitler de hep bu esas fikri teyid edip gitmektedir:

Yok yok o dideler kalamaz bence binigâh.

Bir başka âleme nazarı vardır onların

Görülüyor ki kaldırılan yalnız bir terkib değil, bozulan yalnız bir mısra da değil, şiirin bütün ruhudur.

Müellif Yahya Kemal'in o ağızlarda dolaşan herkesin bildiği mısralarını bile doğru okuyamıyor. Bunlardan çeşitli misalleri ilerdeki bahislerde göreceğiz. Burada terkib vesilesile «Şerefabad» gazelinin 3 üncü mısrasına bakalım: (S = 184, yeni tabı, S = 145)

Ne cüşan şarabu lâle bir devri bahariydi
Ne vezin kalıyor, ne mana. Mısraın aslı şudur: «Ne cüşan - ı şarab ü lâle...»

Misalleri daha sıralıyalım mı? (S = 98, M = 5) nişimen hayf (S = 98, M = 6) şiven hayf (S = 120, M = 13) dâğdâğ firak (S = 134, M = 7) bir istirar sert... Bunlar hep izafet olacaktır: Bir, dâğdâğ - ı firak nişimen - i hayf iztirar - ı serd...

Bir de terkib yapılmak lâzım geldiği halde yapılmıyanlardan misaller görelim: Rezaizadenin «Kırmızı Merkuplar» ından (S = 61, M = 4; S = 54, M = 17)

Memet onbaşı bir hale'i cebeli temkin

Burada «Memet onbaşı» denmekteki feci ve aynı şiirde sekiz defa tekerrür eden hataya aşağıda ayrıntı temas edeceğiz. «cebel - temkin» vasfı terkibi kitabın her iki tab'ında da izafet olarak yazılmış, baştan ve sondan iki defa gürleyen vezni bırak. Mana itibarile de şair «Mehmed onbaşı dağ metanetli bir hale» derken onu istinsah eden müellif «metanet dağının kalesi» diyor!

Gene Rezaizadenin Lâfonten'den tercüme ettiği «Horoz ve inci» menzumesinden (S = 59, M = 4)

Cârı sahafa arzedip eseri

Gene bir küçük mısra da kaç hata? Mısraın aslı şudur: «Câr sahafa...» «Sahaf» değil «sahhaf», «câr» izafet değil mücerred. Vezin iki defa gitti, terkib yapınca mana da gidiyor «Komşu sahafa götürmüş» yerine «sahhafın komşusu» şeklinde girdiği için.

Şinasinin şu mısraına da bakın: (S = 28, M = 5; S = 29, M = 1)

Sandalii zibi bahadır o bahadırı dildar.

Burada da vezin başından, ensesinden, ve ayağından üç defa balıalanıyor: Tabii manadan da eser yok.

Cenabın «Teranei sabah» şiirinin 3 üncü beyti: (S = 148, S = 116)

Sıyrılp sütrei zulmetten yer

Râmölur razı hayatı eb'ada

«Hayatı» kelimesini ne türkçe mef'ülünbih olarak okuyabiliriz, ne de izafet yapabiliriz. Mısraın aslı «razı hayat» tır. Aksi takdirde şiirin ne vezni, ne manası kalır.

İzafet yapılacak yerde yapmamak ve yapılmıyacak yerde yapmak... Bazan bu ikisinin aynı mısra da birleştiği oluyor: Nacinin meşhur bir gazelinin son beyti: (S = 85, M = 3; S = 70, M = 11) *Gönül o nevsefer nuru tel'atın Naci Yanar kıyamatedek narı intizarında*

Birinci mısraın doğrusu şudur

Gönül o nevsefer - i nur - tal'atın Naci

Bu suretle mısra da iki hata yapıyor: İzafet olması lâzım gelen «nevsefer» izafet yapılmıyarak ve vasfı terkibi olan «nur - tal'at» ta aksine izafet yapılarak. Bu çifteli terkib hatasile vezin zaten gidiyor. Ya mana? Şair: «O nur yüzlü yeni yolcu...» diyordu; bizim müellif ise «o yeni yolcu yüzün nuru...» diyor!

Hem bakın müellif o kadar dikkatli ki beytin ikinci mısraında müretub hatası olarak «kıyamatedek» diye yazılan kelimiyi ikinci tabıda hemen «kıyamatedek» diye düzeltmiş; Demek müretub hatası olunca hurdebinle bakar gibi yakalıyor. Fakat vezin hatası, fikir ve mana hatası... İyi amma bunlar ancak bilinmekle yakalanır.

5 — İsmi haslar yanlışlığı:

Eskidenberi nazım dilimizde has isimlerin telâffuzları için değişiklikler yapılmasına cevaz verilmiştir. Nedimin «Bak Sitanbulun» ve Nef'inin «Edrine şehri mi...» demesi gibi. Kitab bu bakımdan da yanlışlarla dolu. İşte Mehmed Akifin «Çanakkale» şiirinden bir mısra (S = 201, sondan M = 5; S = 159, M = 12) *Avustralyayla beraber bakıyorsun: Kanada.*

Hayır şair («Ostralya» diyor ve mısra böyle okunmazsa vezin kalmaz. Müellifin onun böyle okunacağından hiç haberi olmadığı şundan belli: Birinci tabıda yukarıdaki gibi yazılan kelimeyi ikinci tabıda «Avusturalya» diye tashih ediyor. Bununla kelimeyi halk telâffuzuna daha uygun yaptığını sanan müellif bu tashihle bize ne kadar dikkatli olduğunu göstermiş oluyor. Halbuki bu hiçten nokta düzeltilirken şiirce olan o kocaman hata olduğu gibi bırakılmış.

İşte diğer misal: Sadullah Paşanın (19 uncu asır) şiirinden: (S = 97, M = 15; S = 78, M = 13)

Ne Amir Zeydin esiri ne Zeyit Amre veli.

Hayır mısra şöyle yazılmak lâzımdı: *Ne Amr Zeydin esiri ne Zeyd Amre veli*

Bütün şiir bu ikinci mısra da olduğu gibi «mefailün, fiilâtün, mefailün fiilün» veznile yazıldığı halde müellif o iki ismi yanlış olarak «Amir» ve «Zeyid» diye telâffuz etmek yüzünden mısra «fiilâtün fiilâtün...» veznine giriyor. Bütün bir şiir içinden bir mısraı kaldırıp başka vezne koymağa ne hakkımız var?

Alın, önünde bütün akar suların duracağı en gafli hata: Rezaizadenin «Kırmızı merkuplar» şiirinde tam sekiz defa ve her iki tabıda, «Mehmet onbaşı» hep «Memet» diye dizilmiş: (Birinci tabı, S = 60, M = 4, 9, 13; S = 61, M = 3-7; ikinci tabı, S = 53, M = 1 S = 54, M = 5, 17 - 21).

Memet onbaşı efradın en diliri iken

Memet onbaşı âmadı...

Bu suretle şiirin 8 mısraı mısralıktan çıkıyor. Bizim «Mehmet» veya «Memet» dediğimiz ismin aslı malûm «Muhammed» dir, fakat eskiler peygambere hürmeten onu «Mehemmet» diye telâffuz ederlerdi. Ne bunlardan, ne de veznin uçuş gideceğinden haberi olmıyan müellif o kelimenin geçtiği her mısra da şiirin canına kıyıp durmuş: Hem Rezaizadeye, hem şiirine Allah rahmet etsin!

Ismail HABIB

[*] Birinci makale dünkü nüshamızdadır.

Neler okutuyoruz

Yanlış kitab

- 3 - [*]

Yazan: ISMAIL HABIB

6 — Türkçe kelimelerle yanlışlık:

Halis türkçe kelimelerde dahi, hem de her iki tabıda, aynı cins hatalar yapıp duruyor:

Biz türkçede «yalanla dolanla» deriz değil mi? Fakat Şinasi, tabii vezin zaruretine, «yalan dolanla» demiş. Buna ne hakkı var? Müellif onu tashih ediyor! (S = 30, hamışte, M = 3; S = 29, son- dan, M = 2)

Yalanla dolanla çıkarmaktadır sudan keşesin

Hem bu gayet dikkatli bir tashihten de geçirilmiş. Birinci tabıda mürettib hatası olarak «yalanda dolanla...» diye dizilen mısraı beş sene sonraki, ikinci tabıda «ya- lanla dolanla» diye tashih ediyor. Fakat her ikisinde de veznin gittiğini farketmiye- rek.

Nabizade Nazımın «Yaprak» şiirin - den: (S = 102, M = 13, S = 79, son- dan, M = 2)

— *Bilmem fırtına yıktı mı meşeyi?*

«Bilmem» değil «bilemem» olacak. Müellif bu şiiri de o kadar dikkatli tashih etmiş ki birinci tabıda şairin ismi mürettib hatası olarak «Nebizade» diye dizildiği halde ikincide düzeltiliyor. Fakat her iki- sinde de mısra gene vezinsiz olarak kalı- yor.

İsmail Safanın «Bir çocukluk hatıra- sı» nda şiirin sonundan 3 üncü mısra (1 inci T, S = 104, 2 nci S = 81) «Atı üstünde gene - Götürdüler evine». Hayır «götürürler.» Bu hem vezin, hem de tah- kiye icabı böyle olacak.

Ali Ekrem'in «Vasiyet» şiirinden: (S = 161, M = 2; S = 124, M = 6) «Sular yeşil höyükün üstünü basmış aş- mış» Hayır, «basmış» değil, «basıp».

Gene aynı şairin «Böğürtlen» inden (S = 162, son dan M = 1; S = 126, son dan M = 1) «Hepsinde bir diken ni- gehbandır.» Hayır, «hepsinde» değil «hepsine». Yahya Kemalın «Şarkılar» şi- irinin 6 ncı mısraı: (S = 183, S = 144) *Kumral saçının üstünde görürsen iki üç ak*

«Saçının» değil «saçın». Gene Yahya Kemalın en güzel şiirlerinden olan «Açık deniz» den: (S = 191, M = 11, S = 151, M = 13)

Yelken vapur ne varsa kaçımış limanlara
Yalnız yelken vapur değil, yezin de, şa- irin sesi de kaçıp gitmiş. Bunları kaçırma- mak için «Kaçmış» ı «kaçmış» okumak lâzımdı.

7 — Kelimelerin yerlerini değiştiriş:

Vezinden ve nazımdan anlamayanların yaptıkları en tabii hatalardan biri de mıs- ralarda kelimelerin yerlerini değiştirmek- tir. Mana değişmediği için onlar neyin de- ğiştirildiğini farkına varmazlar. Halbuki bu değiştirme yüzünden mısralar vezin ve ses olmaktan çıkıp cümle haline gelmişler. Kime ne?

Ziya Paşanın «Zafername» sinden: (S = 42, M = 2; S = 41, M = 5)

Heyretinden her biri aradı bir cayı penah
«Her biri aradı» değil «aradı her biri» olacak.

İsmail Safanın «Hazan» şiirinin 1 inci mısraı (S = 104)

Evrakı düşüp yerlere gene kaldı uryan
«Gene kaldı» deyince mısra kalmaz. «Kaldı gene» denecek.

Süleyman Nesib (Sami Bey mer- hum) un «Elhanı iltifat» indan: (S = 168, M = 10; S = 130, M = 10)

Ömri hazinim benim eyliyecektir güzar
«Benim eyliyecektir» değil, «eyliye- cektir benim».

Gedayinin «Divan» indan: (S = 255, son dan, M = 8; S = 197, son dan, M = 12)

Ey felek iylikle bir dahi namına yâd etme- yim

«Bir dahi namın» değil, «namın bir dahi.»

Yahya Kemalın gene «Açık deniz» manzumesinden:

Bir gün dedim ki artık istemem, ne yer ne yar

«Artık istemem» değil «istemem ar- tıl»

Vezin ve nazım bilmeyince kelimelere de olmayacak yerde edat ekler ve olacak yerde de kelimelerden edat atarsın: (S = 119, M = 8; S = 89, M = 8) «Hikmet reva mıdır ki ola mehcuri tal'atin» Bu - rada «ki» fazla. (S = 160, M = 8, S = 124, M = 8) « — Babam nasıldır? — İyidir — Çok şükür nasıl Eminem?» «Vasiyet» şiirinin bu mükâlemeli mısra- nda «nasıl» a «dır» eklemek yüzünden her iki tabıda manzum mükâleme mensur muhavere şekline girmiş. Aksilik bu ya «Vücudünüzle vücudüm değil mi şahid?» mısraında da bir «dır» ilâvesile «değil mi-»

dir» denilmediği için gene mısra ortadan kalkmış. (S = 62, M = 9; S = 55, son- dan, M = 6) Bir de Cenabın şu beytini görelim:

Gök olur bir büyük ikilili münir
Yer olur bir bağçeci ezharı beşer

İkinci mısra da «bir» kelimesi yoktur. Fakat müellif her iki tabıda dahi (S = 149, son dan, M = 1; S = 115, son dan, M = 5) Şöyle düşünmüş olacak: İlk mısra mademki «Gök olur bir» diye baş- lıyor, ikinci mısra da «Yer olur bir» ol- malı. Tenazur bunu icab eder: Ah kaş yaparken göz çıkarmak!

8 — Yanlış lûgatler ve yanlış manalar:

Bu gibi hatalarla vakîâ mısraların ve- zinleri bozulmuyor, fakat ya lûgatler yanlış telâffuz olunuyor, ya bu yanlış te- lâffuz yüzünden mana değişiyor, yahud da lûgatlere kendilerinde olmıyan mana- lar veriliyor. Lûgatleri yanlış okumak ha- taları:

«Hiçkırık» manasına gelen «şehka» müteaddid kereler «şuhka» olarak yazıl- mış (S = 141, M = 4; S = 107, M = 13) ve (S = 144, M = 6; S = 110, M = 12) ve (S = 171, M = 17) Felek ve devran manasına gelen «gerdiş» keli- mesi hiç «girdeş» diye çift hatalı olarak okunur mu? (S = 119, 2 nci gazel, M = 4) Hele «göl» manasına olan «buheyre» yi mükerreren «bahiyre» diye okumak: (S = 98, M = 4) ve (S = 100, M = 9) Sadullah Paşanın Lamartin'den ter- cüme edilmiş meşhur «Göl» manzume- sinden:

Etrafı sevahil, bahiyre

Mısraın doğrusu şudur:

Etraf ü sevahil - i buheyre

Şiir «gölün sahilleri ve etrafı» diyor; müellif ise: «etraf ve sevahil...» ve... «göl» de diyemiyor!

Yahya Kemalın «Saki» gazelindeki «cennetler» manasına gelen «cinan» ke- limesi de her iki tabıda «yürek» manası- na gelen «cenan» diye dizilmiş (S = 185, M = 9; S = 145, son dan, M = 6) Hatalar daha koyulaşiyor. «Dağ» mana- sına olan «küh» mükerreren «güh» diye yazılı: (S = 76, M = 10) ve (S = 107, M = 10) Halbuki kelime böyle telâffuz edilince «necaset ve pislik» manasına ge- lir. Hele çocukların bile bildiği «meha - sin» kelimesini, her iki tabıda, hem de müteaddid kereler hep «muhasin» diye o- kumak: (S = 133, M = 16; S = 101, son dan, M = 6) ve (S = 163, son dan, M = 6; S = 126, son dan, M = 1) ve (S = 164, son dan, M = 4, S = 128, M = 1) Güzelliğin cem'i ve binaenaleyh camiası olan zavallı mehasin!

Lisanımızda «mümkün olduğu kadar» manasına gelen «mehmaemken» diye bir tabir vardır. Müellif bunu da her iki tabı- da «mehmaimken» okuyor. (S = 103, son dan, M = 12, S = 81, M = 2) «İsa nefesliyim» manasına «İsa - demin» vas- fi teribisi de «İsa demem» diye okunmuş (S = 107, M = 10) ve böyle okunduğu için Ali Ferruhun gazelindeki o beytin ne nüktesi, ne manası kalmış.

Kelimelere yanlış manalar vermek: Namık Kemalın:

Civanmerdan - ı millette hazer kavgadan ey bidâd
Erir şemşir - i zulmün âteş - i hun - u hamiyetten

Beytindeki «civanmerdan» kelimesine her iki tabıda dahi (S = 49, hamış, sa- tır = 4; S = 47, hamış, satır = 3) Sade- ce «cömerdler» manası verilir mi ve gülle gibi gürleyen şiirin şiddeti bu kadar hiçe indirilir mi?

Şinasinin Büyük Reşid Paşaya aid ka- sidesindeki:

Dehenin mucize - gûdur, sühanın sihr - i halâl

Mısraında geçen «sihri halâl» tabirine her iki tabıda (S = 29, hamış, satır = 3; S = 29, satır = 6) sadece «şiir» manası verilmiş. Hayır, o «şiir» değil, eskilerin çok kıymet verdiği bir edebî san'attır: Hem kendinden evvel gelen sözlere, hem de kendinden sonra geleceklere bağlanabi- lecek bir kelime ve bir tabir kullanmak san'atı. Meselâ Nacinin şu beytinde oldu- ğu gibi:

Tarih diyor ki bimuhaba

Bir orduyu bir er etti tenkil.

«Pervaz» manasına gelen «bimuha- ba» da «sihri halâl» vardır. Çünkü bu beyti hem «tarih hiç çekinmeksizin diyor ki: Bir er bir orduyu yendi.» diye de o- kuyabiliriz; hem de «tarih diyor ki: Bir er hiç çekinmeksizin bir orduyu yendi.» diye de okuyabilirsiniz. İşte bu mahiyette olan «sihri halâl» e sadece «şiir» demekle yalnız yanlış bir şey yapmış olmuyor, yalnız şiirin ruhunu da uçurmuş olmuyor, hatta şairin maksadını büsbütün tersine çevirmiş oluyoruz.

Çünkü Şinasinin Reşid Paşaya «Senin

sözün sihri halâldir.» demesi «Senin söz- lerin hem evvele, yani maziye; hem sonra- ya, yani istikbale şamil olur.» nüktesini temin içindir. Reşid Paşaya yapılan met- hiyenin inceliği buradan çıkıyor. Yoksa öyle bir devlet adamına «Senin sözlerin şiirdir» deseydi bu, medih değil tehzil olurdu. Çünkü şiir en ziyade hayal de- mektir. Ve malûm Ziya Paşa «Zaferna- me» de Âli Paşayı böyle tehzil etti.

Kelimelere yanlış mana vermek; hiç aklınıza gelir mi? İşte bir rökor: (S = 47, hamış, satır = 2) Kâbe «peygamber- in mezarı olan yer» demekmiş! Evet öy- le demekmiş, artık biz ne diyelim.

ISMAIL HABIB

(*) — Arkadaşımız İsmail Habibin, profesör Mustafa Nihadın «Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi» isimli eserini tenkid eden ilk ki yazısı 4 ve 5 teşrinisani tarihli Cumhuri- yet'lerde çıkmıştır.

Yanlış kitab

- 4 - [*]

Yazan: ISMAIL HABIB

9 — Fonetik ve folklor hataları:

Tanzimatçılar ve Serveti Fünuncular da dahil olarak bütün aruzlu nazım dilimizde Türk fonetiği şüire girmedir. Yani kelimeleri Türk hañçeresinin telâffuz ettiği gibi değil göz imlâsının ve kitabetin icab ettiği gibi yazdık. Kastamonu Valisi Galib Paşanın mizahî Divanı kaba bir tehzil olduğu için bu kaideye bir istisna misali olarak gösterilemez. Zannediyorum ki nazım dilimizde Türk hañçeresini ilk defa merhum Ali Ekrem'in «Vasiyet» şiirinde kullanılmış görüyoruz «Buzağı» yerine «buza» diyor. Fakat eski harflerde imlâ icabı o kelime şeklen gene «buzağı» olarak yazıldığı için «metinlere göre muasır Türk edebiyatı» her iki tabıda da onu «buzağı» şeklinde yazarak hem vezni uçuruyor; hem de nazım tekâmülümüzde mühim bir hâdise olan o mazhariyet ortadan kaldırılıyor: (S = 161, M = 10; S = 125, M = 3)

Senin buzağı büyümüş gök ağac çiçek açmış.

Ali Ekrem'in bu işi pek şuurulu olarak ve sistemli bir şekilde yapmadığı başka şiirlerinde bu esas takib etmemesile sabit olduğu gibi aynı «Vasiyet» şiirinde Türk halkının «kanı» diye telâffuz ettiği iki tekerlekli köy arabasını «kağını» diye ve aynı mısırda «buza» yı da gene göz imlâsile «buzağı» diye yazmasından bellidir. Fakat siz aksiliğe bakın. Müellif bu sefer de «kağını» yı «kanı» diye yazarak gene hem vezni uçurmuş, hem de şairin elden kaçırdığı mazhariyeti haksız yere kendisine vermiş: (S = 161, M = 20; S = 125, M = 13)

Bir az ekin, buzağı, kant, bir de sazlı dere

Bütün manzumelerinde halk mükâlemeleri yaparken Türk hañçeresinin sesine riayet etmeği şuurulu bir sistem haline getirmek şerefi Mehmed Akife aiddir. Bunu «Edebi yeniliğimiz» de bütün misallerle ortaya koymuştum. (1) Onun bu tarz mükâlemeli şiirlerinden Mustafa Nihad yalnız «Bayram» manzumesini almış. Orada da şair gene kelimeleri halk fonetiğine göre yazıyor; ve müellif de onları, her iki tabıda dahi, gene yanlış istinsah ediyor. Şair «ağa» yerine «a» dedi, müellif ise «ağa» diyor: (S = 196, M = 19; S = 156, M = 19)

— Simit mi istedin ağa? — Yokmuş onluğum dursun.

Şair «ayağına» değil «ayana» diyor; müellif aksini söyler: (S = 199, son dan, M = 12, S = 158, son dan, M = 10)

Ayağına gönderiyor rızkın en mükemmelini

Yahya Kemal artistik cephesile mazinin sesini verdiği zaman tabii Divan edebiyatının hañçeresile yazar; fakat muasır ses verdiği zaman, hatta kafiyelerine kadar en pürüzsüz türkçe kullanır. Onun için bu tarz şiirlerinde Türk fonetiğine riayet ederek «mağara» demez «mara» der. Tabii bunun da farkında olmıyan müellif, her iki tabıda dahi mısır berbad ediyor:

Bin mağara ağzı açmış ulurken uzun uzun

Eski harflerde bütün bu kelimeler, yazı imlâsı icabı olarak hep «ağa, ayağına, mağara» diye yazılıyorlardı. Fakat okunuşları hep «a, ayana, mara» dır. Vezin bilmiyenler ve nazımdan anlamıyanlar onları, gözlerine aldanarak, yanlış okuyabilişler. Fakat bir edebiyat tarihi müellifi böyle mi okumalı?

Madalyanın bir de öteki tarafını çevirelim: Tanzimat edebiyatı içinde «türkçe ses» e en uzakta kalan Recaizade Ekremdir. O çok koyu osmanlıca imlâsile yazdı. «Sahhaf» yerine «sahaf» demek onun fehâhat telâkkisince bir küfür sayılır. Halbuki, evvelce 4 üncü maddede başka vesile ile işaret ettik, müellif ona «sahaf» dedirtiyor: (S = 59, M = 4) «Câri sahafa arzedip eseri.» Gene Recaizade imkân yok «Mehemmet» yerine «memet» diyemezdi. Halbuki 5 inci maddede «ismi haslar» dan bahsederken gördük, müellif her iki tabıda dahi «Kırmızı merkuplar» şiirinin tam sekiz mısırında onu «Memet onbaşı» diye yazdı. Eğer Recaizade bunu yapabilseydi ona «türkçülük ve türkçecilik cereyanı» bahsinde şereflî bir mevki verirdik. Halbuki o ismi «Memet» diye telâffuz ederek o şerefe eren, bir daha tekrar edelim ki, Mehmed Akiftir; o «Köse İmam» şiirinde şöyle der:

Memet ânın evi akmış onu aktarmak için

Görülüyor ki yapılan hata Recaizadeyi Mehmed Akif yapmak kadar büyüktür.

Gene Muallim Nacinin «Oduncu ile Azrail» manzumesinde «âdem» kelimesi «adam» diye okunmuş (S = 90, M = 15)

Der ki: «Adam, ne şekveperversin.»

(1) «Edebi Yeniliğimiz», İsmail Habîb, (1 inci tabı, 2 nci cild) Devlet Matbaası, 1932, S = 278 - 279. 3 üncü tabı: Remzi kütüphanesi, İstanbul 1938, S = 343 - 344.

Naciye kadar, Hâmidi, Kemali, Ekremi de dahil olarak ta baştanberi beş altı asır türkçe kelimelerin kısa hecelerini uzatmak caiz görülmüştü. Naci, hele eski tarz şiirlerinde, türkçe kelimelerin telâffuz istiklâline ilk dikkat eden şair oldu. Bunu sonra Tefvik Fikret büsbütün tekâmül ettirir. Böyle kelimeler koskoca «Rübâbı Şikeste» de cımbızla aransa ancak iki üç tane bulunabilir: «Cenab» ı tasvir eden şiirindeki «bir günün akşamında» derken «şa» yı uzatması; «Rübâbın cevabı» nda da «Şarkın melek perisi, mubarek melikesi» derken «peri» nin «i» sini çekişi gibi. «Hân - ı yağma» da «doyunca, tiksirince, patlayınca kadar yiyin!» derken «patlayınca» kelimesinin «ca» sına fazla basması mısraa istihfaf kuvveti vermek için kasden yapılmıştır.

Fakat Nacinin ve Fikretin bu husustaki bu mazhariyetlerine rağmen her ikisi de Akifin yaptığını yapamadılar ve Naci «âdem» yerine «adam» diyemedi. Görülüyor ki mesele yalnız mısraları vezinsiz bırakmak değil bütün bir edebiyat tarihi ve bütün bir nazım tekâmülü davasıdır.

10 — Tahrifler ve . . . bir mana faciası:

Metinlerdeki kelimeleri değiştirerek ya vezni, ya manayı veya her ikisini birden ihlâl eden tahriflere de bol bol tesadüf ediliyor. Cenabın «Temaşayı hazan» manzumesinden: (S = 146, M = 1; S = 112, M = 1) «Her taraf sisli, her taraf birden» mısraındaki son kelime «birden» değil «bizar» olacak. Böyle olmasa hem rapt, yani mana, hem de, daha aşağıdaki «giryne nisar» ile olan kafiye kalmaz. Nacinin «Şair» inden: (S = 88, son dan, M = 6) «Bir beyne malikim ki bâlâdan haber verir» mısraında da «belâ» kelimesi «bâlâ» olunca vezin de, mana da gitmiş.

Yahya Kemal'in «İthaf» indaki ikinci kıt'a «ritm» ve mistik sesin derinliğini aksettirmek itibarile harikulâde bir ahenk kemalidir. Fakat orada (S = 187, son dan, M = 12; S = 148, M = 1) «Bu şek bağrında hergün kâü bigâh» mısraında «kâh bigâh» kelimelerinin arasına bir atf «ü» sü konmak suretile mısraın bütün sesi uçurulmuş ve diğer üç mısra ile olan ahengi ortadan kaldırılmış: Burada vakiâ vezin gene kalıyor, fakat şairin çıkardığı ses katledilerek.

Mehmed Akifin «Bayram» manzumesinden, her iki tabıda, (S = 196, M = 7; S = 156, M = 7) «Japonyadan gelen insan başlı bir canavar» mısraında da vezinden eser yok: Çünkü «suratlı» yerine «başlı» denmiş. Gene Akifin aynı manzumesinde (S = 196, M = 14; S = 156, M = 14) «Trapezlerden adam ekşik olmuyor...» mısraındaki birinci kelime «terazilerden» olacaktır; böyle olmazsa vezin kalmaz. Gene Akifin «Çanakkale» şiirinden: (S = 202, M = 16; S = 160, M = 4) «Yıldırım yaylımı tufanlar, lavdan seller» mısraındaki «lav» kelimesi «alev» olacaktır. Evet belki lav alevden daha kuvvetli. Ne yapalım ki şiirin aslı öyledir ve şair, müellif gibi, mısır vezinsiz yazamazdı!

Hepsini bırakalım. Tahrif denilen şeydeki şu faciaya bakınız. Cenab Şehabeddin «Temaşayı sabah» manzumesine şu kıt'a ile başlar:

Bir neşide nasıl eylerse zuhur,
Bir karanlık nazar - ı hulyadan.
Öyle doğdu bu güzel belde - i nur,
Sine - i târ - ı şeb - i yeldâdan.

Güzel değil mi? Şair bir şehirde sabah oluşunu anlatmak için: «Bir şairin karanlık hayali içinden bir şiir nasıl doğarsa bu nurlu belde de uzun gecenin karanlık sinesi içinden öyle doğdu» diyor. Halbuki son mısır bizim müellif, hem de her iki tabıda, (S = 148, son dan, M = 5; S = 114, son dan, M = 9) şöyle yazıyor:

Sinei nareşidi yeldadan

«Canım, belki bir yanlışığa gelmiştir.» demeyiniz. Her iki sahifenin altında lûgatlerin manalarını izah eden hamış kıssımlarında «nareşid: Reşid olmıyan» diye kelime ayrıca tasrih ediliyor. Hatta, beş senelik tecrübeden sonra basılan ikinci tabıda belki «reşid» in ne demek olduğunu bilmiyenler olur diye kelimenin yanına bir de «bülûğ» ilâve olunmuş: «Nareşid: Yani balığ olmıyan» Şiirin manası ne oluyor? «Uzun karanlık gece» yerine «gecenin bülûğa ermemiş sinesi!»

Kalemim şaşkınlıktan birşey diyemiyor, varsın artık okuyanlar şaşsın.

ISMAIL HABIB

Not:

«Sözün neticesi» başlıklı son yazı yarıncı nüshamızda.

(*) Arkadaşımız İsmail Habîb'in profesör Mustafa Nihadın «Metinlerle Mursır Türk Edebiyatı Tarihi» isimli eserini tenkid eden yazıları 4, 5, 6 teşrinisani tarihli Cumhuriyet'te çıkmıştır.

Neler okutuyoruz

Yanlış kitab

- 5 - [*]

Yazan: ISMAIL HABIB

Şimdiye kadarki dört yazı «Metinlerle muasır Türk edebiyatı tarihi» nin on kısma ayrılan hatalarındaki mahiyeti ve o mahiyetteki vahameti göstermeğe kifayet eder sanırım. Böyle teknik bir mevzuda, okuyucuların sabrına hürmeten, aslında sekiz on makale tutması lâzım gelen yazıları, misallerden birçok fedakârlık yapmak suretile, dört makaleye sıkıştırdık. Fakat bu dört yazı da devamızı bütün çıplaklığı ile ispata yetip artar. Şimdi umumî neticeyi çıkarmadan önce o on kısmlık hatalara şu «lâhika» yı da ekliyelim:

Lâhika: Kitabın 1934 teki ikinci tab'ının sonlarına doğru müellif iki nevi «mezuniyet imtihanı» sualini mukayese etmektedir. Bu sualler Maarif Vekâletinden gelir. Birincisi 1927 - 1928 ders senesinde, yani eski harflerle gönderilen son sualdir. Burada Nef'in meşhur «Rahşiyeye» kasidesinden bir parça soruluyor. İkincisi 1933 - 1934 mezuniyet suali: Ahmed Haşimin «Frankfurt seyahati» mukaddemesinden bir iki fıkranın izahı isteniyor. Müellif bu iki suali kitabına koymakla «Bakınız eski harfler zamanında ne güç, yeni harfler zamanında ise ne kolay şeyler soruluyor» demek mi istemektedir? Ne demek isterse istesin, fakat o bu lüzumsuz mukayeseyi yapayım derken, kendi aleyhine tam bir sahifelik bir hatanameyi silinmez bir hüccet gibi dizmiş.

Nef'iyeye aid metin mükürlü zarf içinde, Vekâletten eski harflerle doğru olarak geldi. O sene bütün Türkiye son sınıf talebeleri bu sualden imtihan oldular. Talebeler aynen tahtaya yazılan o beytlerin manalarını verecek ve veznini gösterecektir. Tabii bilemeyenler sınıflarında kalmıştı. Siz işin garabetine bakınız, o zaman da edebiyat muallimi olan müellif o imtihandan altı yedi sene sonra o metni yeni harflerle kitabının 768 inci sahifesine aynen geçiriyor: Fakat zaten 9 beytlik olan o metinde tam 9 tane hata yaparak!

İşte 3 üncü beytin 1 inci mısraı:

O denli sürhi dirahşan mayu endamı ki
lâyıktır.

Bunda iki hata var, «sürh» izafet değil «i» ile değil «ü» ile yazılmak istenir. Şair «kırmızı ve parlak» diyor; müellif gibi «parlağın kırmızısı» demiyor ve diyemez. İkinci hata «dirahşan» değil «rahşan» dir; böyle yazılmazsa mısradaki vezin kalmaz.

İşte dördüncü beyit:

Orak mevc vursa gâhi şiddeti sür'atle
cisminde
Döner ol demde bir mevc rengin âli
Hârâya.

Bu beyitte de 3 hata var: Birinci kelime «orak» değil «ter» manasına «arak» tır. «Dalga» manasına olan «mevc» birinci mısradaki doğru ama ikincide değil; orada kelimenin aslı «dalgalı» manasına «mevvac» dir. Böyle olmazsa mısradaki vezin kalmaz. Üçüncü hata: «Vurmak» masdarını eskiler hep «urmak» diye yazarlar ve öyle okurlardı. Çünkü ilk harfin sesli olması sayesinde ses birleşmesi yapılabilir. Nitekim burada da «ur-sa» deyince vezin su gibi aktığı halde «vursa» yazılınca «mevc» kelimesi önüne engel dikilmiş su gibi duraklıyor.

Hele şu yedinci beyte bakınız:

Uçar kuştur şitab ettikce gâya benzer
antınçün

Kenarı dameni berkılwanı bâli ankaya
İkinci mısradaki «berkılwan» diye görülüp işitilmemiş kelimenin doğrusu, harb atlarındaki zırlı haşa manasına gelen «berküstuvan» dir. Böyle bir kelime öyle bir şekle nasıl sokulabilir? Şair «At kuş gibi uçarken sür'atın şiddetle iki tarafından kalkan haşa Ankanın kanadına benzer» diyor. Peki müellif ne diyor? Hiçbir dil onun ne dediğini söyleyemez.

Nihayet işte en son 9 uncu beyit:

Garabet bundadır amma gelmesinde
reftar
Eridir berki nali yer dokunsa sengi
haraya.

Bunda da üç hata var. Birinci mısraın son kelimesi «reftar» değil «reftare» dir. İkinci mısraın son kelimesi böyle yazılınca beygir harası manasına gelir. Halbuki o burada «sert» manasına geldiği için hem iltibası kaldırmak, hem de vezni muhafaza etmek için onu «hârâ» diye hazmamız lâzımdı. Hatanın asıl heybetlisine gelince: «gelmesinde» diye dizilen kelimenin aslı «gelince tünd» dür. «Tünd» sert demek. Nef'i tasvir ettiği at için «Sert yürümeğe başlayınca nalının simşegi granit mermerleri eritir» diyor. Müellif ise mısraı içinden çıkılmaz hale koyuyor.

İşte size dokuz beyitlik bir manzume-

(*) Arkadaşımız İsmail Habibin profesör Mustafa Nihadın «Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi» isimli eserini tenkid eden yazıları 4, 5, 6, 7 tehrisnisi tarihli Cumhuriyet'te çıkmıştır.

yi yazarken tam dokuz tane hata. Bunların doğrusunu biliyordu da dikkatsizlikle mi bu hataları yaptı? İyi ama resmi bir lise kitabında bu kadar lâübalığe ne hakkımız var? Bunları doğrularını bilmediği -ki böyle olduğu artık belibli için mi böyle yazdı? İyi ama vaktile o suale cevab veremeyip dönen talebelerin kabahati neydi?

Davamız ve gayemiz: Bu yazıları yazarken müellifi küçük düşürmek gibi hasis bir emelin bir zerresini bile semtimize uğratmadık. İlk yazımızda da işaret ettiğimiz gibi müellif halûk ve çalışkan bir meslektaşdır. Kültürümüze faydalı hizmetlerde bulundu. Ancak birinci cildini çıkarabildiği «Türkçede roman» [1] kitabı çetin emeklerin bütün delillerini gösteriyor. Devlet Matbaasının neşrettiği ilk bibliyografya nüshalarındaki hayırlı himmeti de her türlü takdire değer. Bütün bunları müellifin faydalı olabileceği sahalardaki kıymetini göstermek için işaret ediyorum. Memleketin kıymeti kıymetlerin yekûnile ölçülür. Her sahada pek çok noksanları olan bu memlekette bir kıymet yıkmak memleketten bir parça yıkmaktır. Fakat kıymetsizliği kıymetli göstermek de kıymeti yıkmak gibi zararlı değil mi?

Şu beş makale ile en objektif şekilde gösterdik ki müellifin Türk nazımından bahsetmeğe salâhiyeti yoktur: Vezin bilmemek, nazmı anlamamak, kelimelere ve mısralara yanlış mana verinek... Bunlar bu işin maddî ve iptidâî unsurları; o unsurlara sahip olmak kat'iyyen meziyet değil, fakat kat'i bir zarurettir. Onlara sahibsek öğrenemeyiz ama değilsek elimizden bütün salâhiyet gider.

Millî Şefimiz vaktile Başvekilliği zamanında Türkocaçı kurultay murahhaslarına yaptığı kıymetli beyanat arasında «Bin yarım âlim yerine bir bütün âlim istiyoruz» demişti. Bu kitabın nazım kısmı ise yarım âlimlik de değil topyekûn salâhiyetsizliktir.

İşin ehemmiyeti: Eğer bu kitab sadece ferdî bir eser olaydı müellifin diğer meziyetlerini düşünerek «adam sen de» deyip geçebilirdik. İki nevi hata vardır: Duran hata büyük de olsa durduğu yerde küçülür gider. Fakat doğuran hata... Bu, küçük de olsa büyür. Bahsettiğimiz kitab ise resmen liselerimizde okunup duruyor. Liselerimizi bitirecek memleket çocuklarına Türk nazmı diye kol kol ve yığın yığın yanlış öğretmek: Bu, doğuran hatadan da fazla üreyen ve türeyen hatadır. Mesele sadece «yanlış kitab» işi değil memleketi yanıltmak işi.

Yeni harflerin kerameti: Peki bu kadar yanlış bir kitabı Maarif Vekâleti resmen liselerde okunmak üzere nasıl kabul etmiş? Bu, bizim eski harflerin mahiyetinden ileri geliyor. Kitab eski harflerin son zamanlarında yazılıp Vekâlete verildi ve tetkikat o harflerle yazılmış müsveddeler üzerinden yapıldı. Eski harflerde ise «Kütüba risale-i Veraset» mısraının «Kitabe-i Risale-i Veraset» diye okunacağını kim keşfedebilirdi? Ah yeni harflerin kerameti: O sayede başlardan ne kadar takyeler düştü!

Peki Vekâletten bu suretle çıkan kitab on yıldır liselerimizde okutulup durduğu halde alâkadarlardan bunun farkına varan olmadı mı? Ali Canibden Faruk Nafize ve aHlid Fahriden Yusuf Ziyaya kadar birçok arkadaşların, lâf vesilesi düştükçe, o kitabın hatalarından ve müellifinin vezin bile bilmediğinden bahsettiklerini hatırlıyorum. Yalnız bunu okuyup görmek başka; bu pasiftir, oturup yazmak gene başka; bu, emeklidir. Bu satırları yazan kitabdaki yüzlerle hatayı çimbızlamak ve her iki tab'ı karşılaştırmak için haftalarca -tam üç buçuk hafta- pöste ki saydı. Herkes bu fedakârlığa katlanabilir mi?

Biz neye geciktik?: Böyle bir yazı sadece ilk tab'a istinaden yazılıysaydı bu kadar ikna edici olamazdı. Birçok yanlışların dikkatsizliğe veya mürettib hatasına atfedilmesi mümkündür. Halbuki beş senelik tecrübeden sonra yapılan ikinci tabıda da aynı hataların devam ettiği görününce artık hiçbir kaçamağa ve hiçbir tevile imkân kalmadı. Onun içindir ki daha ilk yazıda delillerimizi öyle organla değil gemici halatı ile bağladığımızı söylemişim: Yazılanın bu kısıvrak yapmak hassası hep bu ikinci tabıdan ileri geliyor.

Yazık ki 1934 te yapılan bu ikinci tabıdan bir ay evveline kadar hiç haberi olmamıştı. Hepimiz kendi meşgalelerimiz için gömülüydük. Bu ders yılı başlarında kitab müellifinin Köprülünden açığa kalan kürsüye doçent veya profesör olduğu yayımları geliyor. Bunu gazeteler de yazmış. Gene bu vesile ile o

kitab konuşulurken, Celâleddin Ezinenin evinde, Fazıl Ahmed ve M'hat Cemal gibi arkadaşların da bulunduğu bir sohbette kitabın ikinci tab'ından haberdar oldum. Ev sahibi kütüphanesinde bulunan bu nüshayı lütfettiler. İki tab'ın mukayeselerini yapınca artık bu yazıları yazmak bir farize ve bir memleket borcu oldu. Yanlışlığı bütün fecaatle gördükten sonra susmak o fecaate iştirak değil de nedir? Hatta ikincisi birincisinden daha çok ağır. Çünkü müellif o yanlışları bilmiyerek ve bilmediği için yapıyordu. Susan ise bile bile susacak. Hayır, susamadım ve susamadım.

— Son —

ISMAIL HABIB

(1) «Türkçede roman hakkında bir deneme» müellifi, Mustafa Nihad, Remzi kütüphanesi İstanbul, 1936, S = 335, F1 = 100 K.

